28/01/2022

Μια επιστολή «ξαναχτίζει» τη μονή

/ Ιερές Μονές

Πώς οι φωτογραφίες ενός Γερμανού στρατιώτη έγιναν «οδηγός» για την αναστήλωση του κατεστραμμένου Αγ. Διονυσίου εν Ολύμπω

Ο φάκελος που έφτασε ταχυδρομικώς μια ημέρα του 1996 στη Νέα Μονή Αγίου Διονυσίου, στις παρυφές του Ολύμπου, είχε ως αποδέκτη τον ηγούμενο Μάξιμο και αποστολέα έναν άγνωστο ονόματι Καρλ Φάμπερ, από τη Γερμανία, ο οποίος προειδοποιούσε τους μοναχούς ότι θα εκπλαγούν «λαμβάνοντας αυτή την επιστολή από μένα». Και πράγματι εξεπλάγησαν.

29 Απριλίου 1943: Ενα απόσπασμα επίλεκτων καταδρομέων της γερμανικής στρατιωτικής δύναμης κατοχής που έδρευε στο Λιτόχωρο σκαρφάλωσε όλη τη νύχτα, μεταφέροντας με μουλάρια ποσότητες εκρηκτικών, σε υψόμετρο 800, στην καρδιά του Ολύμπου. Προς το ξημέρωμα το απόσπασμα προσέγγισε τον «στόχο» που δεν ήταν άλλος από το ιστορικό μοναστήρι του Αγίου Διονυσίου του εν Ολύμπω, στην κορυφή του φαραγγιού του Ενιπέα, και αφού το έζωσε με ποσότητες

δυναμίτη το ανατίναξε. Οι δώδεκα μοναχοί πρόλαβαν να το εγκαταλείψουν παίρνοντας μαζί τους μόνο μία εικόνα, αυτή του κτήτορα Αγίου Διονυσίου, και να καταφύγουν στο μετόχι της μονής στους πρόποδες του Ολύμπου, όπου συνελήφθησαν και ανακρίθηκαν.

Η Μονή Αγίου Διονυσίου είχε τεθεί στο στόχαστρο των δυνάμεων κατοχής που διέθεταν πληροφορίες, όχι αβάσιμες, ότι λειτουργούσε ως κέντρο παροχής βοήθειας και υποστήριξης στις αντάρτικες ομάδες του Ολύμπου. Διέθετε εξάλλου και «ιστορικό» στους αντιστασιακούς αγώνες του έθνους το συγκεκριμένο μοναστήρι, αφού πυρπολήθηκε και λεηλατήθηκε από τους Τούρκους το 1821, οπότε ύστερα από τριήμερη μάχη ο ηγούμενος Μεθόδιος και οι δώδεκα μοναχοί απαγχονίστηκαν, ενώ ενεργά συμμετείχε και στην Επανάσταση του 1878 αλλά και στον Μακεδονικό Αγώνα.

Οπως και σε προηγούμενες καταστροφές, έτσι και τώρα η αγάπη των μοναχών που εγκαταβιούν πλέον στη Νέα Μονή του Αγίου Διονυσίου, τρία χιλιόμετρα πάνω από το Λιτόχωρο, αλλά και των πιστών για τον προστάτη άγιο, «αγκάλιασε» τα λείψανα του κατεστραμμένου μοναστηριού και ξεκίνησε σιγά σιγά η προσπάθεια αναστήλωσής του με βάση κυρίως τις μαρτυρίες για την αρχιτεκτονική της μονής. Δεν ήταν φυσικά καθόλου εύκολο, δεδομένου ότι δεν υπήρχαν αρχιτεκτονικά σχέδια και το κτίριο είχε ισοπεδωθεί.

Image not found or type unknown

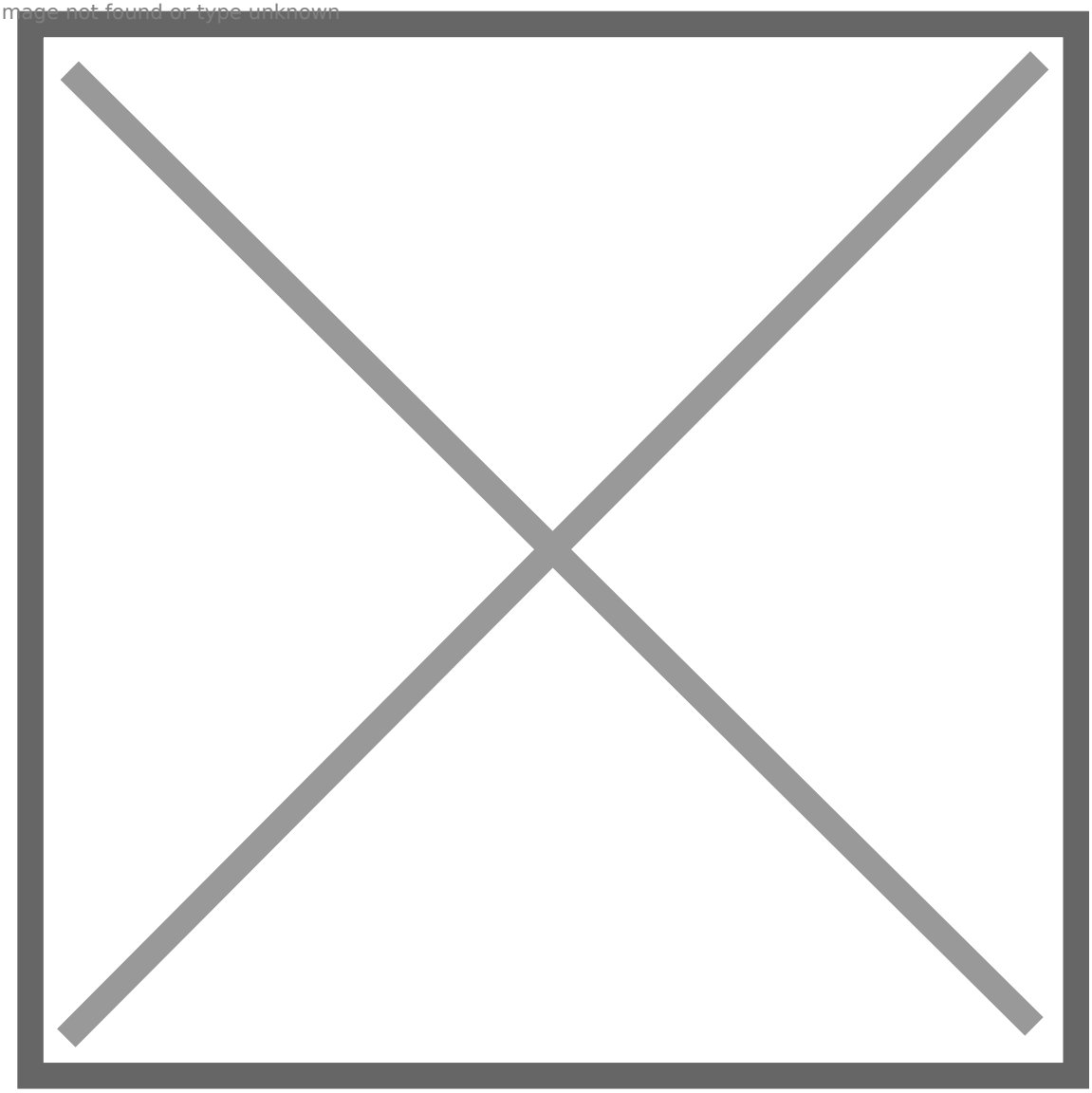

«Δώρο Θεού»

Ωσπου το 1996 το γράμμα του αγνώστου, «δώρο Θεού», όπως το εξέλαβαν οι μοναχοί, άλλαξε τα δεδομένα στην αναστηλωτική προσπάθεια. Μέσα στον φάκελο υπήρχαν φωτογραφίες που είχαν τραβηχτεί λίγα μόλις λεπτά πριν από την πυροδότηση των εκρηκτικών, από ένα μέλος του αποσπάσματος. Και αυτό δεν ήταν άλλος από τον αποστολέα, Καρλ Φάμπερ, που στη δύση της ζωής του έστειλε, μισό αιώνα μετά και λίγο προτού πεθάνει, στους μοναχούς τις φωτογραφίες, με την προσδοκία, όπως σημείωνε στο γράμμα που τις συνόδευε, ότι «ίσως να είναι χρήσιμες στην ανακαίνιση του μοναστηριού». Και όντως βοήθησαν τα μέγιστα.

«Από τις φωτογραφίες αυτές του Γερμανού και τα υπολείμματα του κτιρίου η ομάδα των μελετητών μας έφτιαξε το σχέδιο αποκατάστασης. Δεν είχε μείνει

σχεδόν τίποτα όρθιο. Μας βοήθησαν αφάνταστα αυτές οι εικόνες», είπε στην «Κ» ο αρχιτέκτονας Σωτήρης Τζήμας (συνωνυμία με τον γράφοντα), ο οποίος επιβλέπει την αναστήλωση μιας μεγάλης πτέρυγας της μονής.

«Οι φωτογραφίες που εστάλησαν ελήφθησαν υπόψη στη μελέτη αναστήλωσης, καθώς μας αποκάλυψαν στοιχεία τα οποία έλειπαν από το υπόλοιπο υλικό που είχαμε στη διάθεσή μας», επιβεβαιώνει ο μοναχός Σιλουανός, που ξενάγησε την «Κ» στο πληγωμένο βυζαντινό κόσμημα του Ολύμπου. Πλην των φωτογραφιών, ο Φάμπερ περιγράφει στην επιστολή αλλά και στο σχετικό κομμάτι του ημερολογίου του, το οποίο επίσης έστειλε στη μονή, το τι ακριβώς έγινε στο φαράγγι του Ενιπέα στις 29 Απριλίου του 1943.

«Ημουν 21 ετών ως στρατιώτης στην ομάδα Κυνηγών (κωδικός μονάδας) και είχαμε στρατοπεδεύσει στο Λιτόχωρο στις 27/4/1943. Ενας δικηγόρος από το Αμβούργο, λάτρης της Ελλάδας, μου απέστειλε έγχρωμες φωτογραφίες από το κατεστραμμένο μοναστήρι τις οποίες τράβηξε ο ίδιος. Το ότι μου προκαλεί μεγάλη λύπη η καταστροφή αυτού του μεγάλου και ωραίου μνημείου δεν χρειάζεται να σας το εξηγήσω.

»Στις 29/4/1943 η μονάδα μας είχε αναλάβει την ασφάλεια (κάλυψη) ύψους από Βορρά πάνω απ’ το μοναστήρι. Είχαμε ξεκινήσει στις 00.00 ώρα απ’ το στρατόπεδό μας και φθάσαμε χαράματα πάνω απ’ το μοναστήρι. Ημουν διαβιβαστής στον διοικητή της μονάδας, ο οποίος ήταν καθηγητής από τη Βιέννη. Ακουσα ακόμη που έλεγε στον αντικαταστάτη του να αναλάβει αυτός τη διοίκηση, γιατί ο ίδιος ήθελε να δει το μοναστήρι. Εγώ είχα πάντα τη φωτογραφική μου μηχανή Leica στην ψωμοθήκη μου και τον παρακάλεσα να μου επιτρέψει να πάω μαζί του. Είχε την καλοσύνη να μου το επιτρέψει να φωτογραφίσω.

»Σας αποστέλλω τέσσερις μεγεθυμένες φωτογραφίες τις οποίες έβγαλα τότε. Απ’ αυτές τις φωτογραφίες βλέπει κανείς μερικώς πώς ήταν το μοναστήρι. Η φωτογράφισή μου έπρεπε να γίνει γρήγορα, διότι δεν είχα τον απαιτούμενο χρόνο γι’ αυτό. Ισως αυτές οι φωτογραφίες να είναι χρήσιμες στην ανακαίνιση του μοναστηριού.

»Σας ευχαριστώ εγκάρδια και σας εύχομαι υγεία και σε όλους μας ειρήνη επί γης για να μην καταστρέφονται πλέον άλλα μοναστήρια».

Οι σημειώσεις του

Στο δε ημερολόγιό του έγραφε τότε:

«29/4/1943

Ωρα 00.30 (μεσάνυχτα). Εκκίνηση πορείας προς το Μοναστήρι του Αγίου Διονυσίου. Δύσκολη πορεία στο βουνό, πάνω από πέτρες κι από ξύλα κομμένα. Κατά τα χαράματα βρισκόμαστε σε οπτική επαφή με το μοναστήρι. Για ασφάλεια υπάρχουν δεξιά στο βουνό οπλοπολυβόλα. Βλέπω το μοναστήρι, ηλικία πάνω από έξι αιώνες. Επιστρέφοντας ακούμε τις πρώτες ανατινάξεις. Το απόγευμα επιστρέφουμε στο στρατόπεδο.

Ημουν διαβιβαστής στον διοικητή Strohmeier (Βιεννέζος στην καταγωγή). Ακουγα που έλεγε σ’ έναν ανώτερο αξιωματικό να αναλάβει τη διοίκηση, γιατί ο ίδιος

προσωπικά ήθελε να δει το μοναστήρι. Τον παρακάλεσα να είμαι μαζί του. Συμφώνησε. Είχα μαζί μου στην ψωμοθήκη τη Leica (φωτογραφική μηχανή)».

Ο Καρλ Φάμπερ δεν επέστρεψε ποτέ στον τόπο του εγκλήματος. Θεώρησε, ίσως, ότι η αποστολή των φωτογραφιών και το γράμμα του θα λειτουργούσαν ως μια εξιλέωση. Ηρθαν όμως μετά τον θάνατό του (Σεπτέμβριος 2003) και επισκέφθηκαν την κατεστραμμένη μονή η σύζυγος και η κόρη του, ανταποκρινόμενες στην πρόσκληση του ηγουμένου Μαξίμου να συμμετάσχουν σε συνέδριο για τον Αγιο Διονύσιο στο Λιτόχωρο.

«Για εμάς είναι μεγάλη η τιμή που παρευρισκόμαστε μαζί σας. Ο μακαρίτης ο πατέρας μου ήταν πριν από 60 χρόνια εδώ κατά τη διάρκεια του πολέμου και σας απέστειλε το 1996 μια επιστολή και μερικές φωτογραφίες του μοναστηριού, πριν ακόμα καταστραφεί.

»Θα χαιρόταν πολύ ο ίδιος ο πατέρας να είχε λάβει την πρόσκλησή σας, αλλά και εμείς τα παιδιά του συνεχίζουμε να είμαστε θαυμαστές της χώρας σας και του πολιτισμού σας», ανέφερε η κόρη του από το βήμα του συνεδρίου.

Με κονδύλια του υπουργείου Πολιτισμού και του ΕΣΠΑ η αναστήλωση του μοναστηριού προχωράει, με βραδείς ρυθμούς, καθώς για να γίνει πιστή αποκατάσταση χρειάζεται προσεκτική δουλειά. Η δικαστική προσπάθεια να ενταχθεί η αναστήλωση της μονής στις γερμανικές πολεμικές αποζημιώσεις δεν απέφερε καρπούς. Ο πρέσβης της Γερμανίας, που επισκέφθηκε τα χαλάσματα, εξέφρασε τη συμπάθειά του, αλλά είπε πως αυτό το θέμα εντάσσεται στο γενικότερο «παγωμένο» ζήτημα των πολεμικών επανορθώσεων.

«Με σεβασμό στην πιστή απόδοση της αρχιτεκτονικής»

Το ροδοκόκκινο σεντόνι είχε αρχίσει ν’ απλώνεται στις κατάφυτες πλαγιές του Ολύμπου. Τέτοια εποχή το «βουνό των θεών» από τη φθινοπωρινή μελαγχολία ετοιμάζεται να υποδεχθεί τη λευκή φλοκάτη του χιονιού και η προσέγγιση από ένα υψόμετρο και μετά θα είναι αδύνατη.

Τον χειμώνα ο Ολυμπος «κλείνει» για τους αμύητους στα μυστικά των ορέων. Οι συνεχείς και απότομες στροφές στον μοναχικό δρόμο που οδηγεί από το Λιτόχωρο προς την κορυφή καθιστούν, από ένα σημείο και μετά, απαγορευτική την οδήγηση στα παγωμένα βάθη του χειμώνα.

Ακόμα και τώρα, μέσα στην ηλιόλουστη μέρα, η διαδρομή ήταν έρημη. «Ισα που προλάβατε», μας λέει ο μοναχός Σιλουανός. «Σε λίγο που θα πιάσουν τα χιόνια παύει κάθε δραστηριότητα στο βουνό από ένα σημείο και πάνω».

Μερικές εκατοντάδες μέτρα πριν από το αναψυκτήριο στα Πριόνια, ο δρόμος διακλαδώνεται και ένα κομμάτι του κατεβαίνει στο δασοσκεπές φαράγγι του Ενιπέα. Τα ερείπια του μοναστηριού του Αγίου Διονυσίου ξεπροβάλλουν από το πουθενά. Μέχρι πριν από λίγες μέρες τα χτυπήματα από τα σφυριά των πελεκητάδων της πέτρας αντιλαλούσαν στη χαράδρα. Τώρα πάνω από τα χαλάσματα απλώνεται πέπλο σιωπής.

«Η πέτρα με τις βροχές γίνεται μούσκεμα και δεν μπορούμε να τη δουλέψουμε, η αναστήλωση ενός μοναστηριού απαιτεί σεβασμό στην πιστή απόδοση της αρχιτεκτονικής του», λέει ο κ. Τζήμας.

Ο μοναχός Σιλουανός μπαινόβγαινε με καταπληκτική σβελτάδα στις υπό επισκευή ετοιμόρροπες πτέρυγες, οι οποίες νόμιζες ότι με το παραμικρό μπορεί να πέσουν στο κεφάλι σου.

Η ζημιά που προκάλεσαν οι ποσότητες του ΤΝΤ ήταν συντριπτική. Σείστηκε ο Ολυμπος από τις εκρήξεις. Ούτε ο κτήτορας Αγιος Διονύσιος μπόρεσε να προστατέψει το ησυχαστήριό του από την εκδικητική μανία των ναζί ούτε ο Δίας έριξε αστροπελέκι για να σώσει το βυζαντινό κόσμημα στα σπλάχνα του βασιλείου του.
Τα μοναστήρια στην ορεινή Ελλάδα είχαν τεθεί υπό διωγμόν στην Κατοχή. Οι Γερμανοί τα είχαν χαρακτηρίσει στόχους, υποψιαζόμενοι πως λειτουργούσαν ως «άντρα» ένοπλων αντιστασιακών. Ο αρχιτέκτονας κ. Τζήμας, όπως μας είπε, έχει συμμετάσχει σε μελέτες και αναστηλώσεις δώδεκα μοναστηριών που κατέστρεψαν τα ναζιστικά στρατεύματα.

Weingut Karl Faber
Hauptstr. 45

54329 Konz-Krettnach bei Trier

Tel.: 06501 / 15741

Konz, den 29.8.96

An den Bürgermeister von Litochoron
und den Abt des Klosters Dyonisos

Sehr geehrte Herren,

Sie werden erstaunt sein, wenn Sie diesen Brief von mir erhalten.

Ich war als 21 jahriger Soldat bei der Jäger Einheit, die am 27.4.1943 bei Litochoron gezeltet hat.

Ein Jurist aus Hamburg (ein Griechenland-Fan) hat mir die Farbaufnahmen des zerstörten Klosters geschickt, die er selbst dort gemacht hat.

Das es mir Leid tut, um die Zerstörung dieses alten und schönen Bauwerks brauche ich Ihnen ja nicht weiter zu erklären.

Am 29.4.1943 hatte unsere Einheit die Höhensicherung nördlich über dem Kloster eingenommen. Wir waren um 0.00 Uhr vom Zeltlager wegmarschiert und im Morgengrauen oberhalb des Klosters angekommen. Ich war Melder beim Zugführer diese Zuges, einem Studienrat aus Wien. Ich hörte noch, wie er zu seinem Stellvertreter sagte, daß dieser das Kommando übernehmen solle, er wolle sich das Kloster ansehen. Da ich immer meine Leica im Brotbeutel hatte, bat ich ihn mitkommen zu dürfen. Er duldete es, daß ich fotografieren wollte.

Ich schicke Ihnen 4 Vergrößerungen von den Aufnahmen die ich damals machte. Daraus ersieht man zum Teil, wie das Kloster vorher aussah. Mein Fotografieren mußte schnell gehen, ich hatte nicht viel Zeit dafür.

Vielleicht sind diese Aufnahmen für den Wiederaufbau für Sie von Nutzen.

Ich grüße Sie recht herzlich und wünsche Ihnen Gesundheit und uns allen Frieden auf dieser Erde, damit keine Klöster mehr zerstört werden.

Karl Faber

Πηγή: Σταύρος Τζίμας – Καθημερινή